

CZU 028=135.1

CĂRȚILE PE CARE NU LE VOM CITI NICIODATĂ

Ivan PILCHIN,
redactor-șef

În capitolul „Despre studiu” din celebra carte de *Eseuri* (1625) a cărturarului și filosofului englez Francis Bacon putem întâlni una dintre cele mai des citate judecăți (și, într-o anumită măsură, recomandări) cu privire la lectură:

„Nu pentru a contrazice și a nega, nici pentru a crede și a lua ca atare, nici pentru a purta conversații și raționamente ar trebui să citești, ci pentru a cântări și a medita. Unele cărți trebuie gustate, altele trebuie înghițite, iar altele trebuie mestecate și digerate; adică unele cărți ar trebui citite doar parțial; altele trebuie citite, dar fără zel; iar unele ar trebui citite în întregime, cu sârguință și atenție”.

Chiar dacă „citolul îl face pe om împlinit [de cunoaștere]”, Francis Bacon pune aici problema unei selecții riguroase a cărților pentru lectură și a beneficiilor pe care le pot oferi diferite genuri de carte: „Istoria ne face înțelepți; poezia – ingenioși; matematica – perspicace; filosofia naturii ne oferă profunzime; filosofia morală – gravitate; logica și retorica – capacitatea de a argumenta”.

Francis Bacon surprinde și o anumită trăsătură a Epocii Elisabetane, în care diversitatea producției editoriale și necesitatea unui consum responsabil (în termenii zilelor noastre) al acesteia erau determinate de dezvoltarea industriei de carte (un eveniment major în istoria culturală a Angliei din acea perioadă a fost deschiderea celor două tipografii pe lângă universitățile Cambridge, în 1583, și Oxford, în 1585, specializate în editarea cărții de știință). Explozia pieței editoriale, odată cu apariția tiparului, a fost, după cum se știe, și unul dintre factorii transformării de paradigmă culturală, de accelerare a schimbului de idei și de diseminare a ideilor umaniste specifice Epocii Renașterii.

La mai bine de 400 de ani, un alt savant britanic, celebrul fizician Stephen Hawking, în ultima sa carte de popularizare a științei, intitulată *Răspunsuri scurte la marile întrebări* (2018), revine la problema cunoașterii și a numărului de cărți care a atins cote incomensurabile cu potențialul uman de asimilare:

„În secolul al XVIII-lea, potrivit unor informații, trăia un om care a citit toate cărțile. Dar în zilele noastre, citind chiar și câte o carte pe zi, ai avea nevoie de sute de mii de ani pentru a citi toate cărțile din colecția Bibliotecii Naționale. Însă, cu timpul, vor fi scrise și publicate mult mai multe cărți. Prin urmare, nimeni nu se va putea considera expert decât într-un domeniu foarte îngust al cunoașterii umane. Astăzi, suntem nevoiți să ne specializăm în domeniul din ce în ce mai înguste. Probabil, în viitor, aceasta va deveni o problemă gravă”.

La aceeași dilemă revine și Umberto Eco. Despre „toate cărțile pe care nu le-am citit” Umberto Eco discută împreună cu Jean-Claude Carrière în cartea *Nu sperați că veți scăpa de cărți. Convorbiri moderate de Jean-Philippe de Tonnac* (2009). Articolele sale cu titluri similare – „Câte cărți nu am reușit să citim?” (1997) și „Despre cartea pe care nu ați citit-o” (2007) – au devenit parte a volumelor sale de publicistică și eseuri *Pliculețul Minervei* (1999) și *Cronicile unei societăți lichide* (2016). Revenirea, de cel puțin trei ori, la același subiect, demonstrează, în cazul lui Umberto Eco, nu doar o preocupare permanentă (și, important, profesionistă) pentru chestiunea lecturii, ci pune în discuție și o anumită asumare a stării postmoderne de relativizare a canoanelor lecturale, o depășire a complexelor false în legătură cu obligativitatea de a cunoaște anumite cărți, o libertate a unui surfing printre întinderile infinite ale patrimoniului intelectual al umanității. Umberto Eco nu se simte resemnat nici în fața bibliotecii personale cu mai bine de 50 de mii de volume, considerând că și cărțile, pe care oamenii nu le-au citit sau nu au reușit încă să le citească, acționează asupra lor în cel mai profund mod. Hedonismul intelectual al lui Umberto Eco se conjugă aici, găsind un mijloc de aur, cu stoicismul său de lector:

„Aș vrea să liniștesc cititorii. Poți fi educat, citind zece cărți diferite și citind o carte de zece ori. Singurii oameni care trebuie să-și facă griji în această privință sunt cei care nu citesc deloc. Însă tocmai din acest motiv ei sunt singurii care sunt absolut calmi”.